

Plantedirektoratet

Frø og Planter

Den 12. oktober 2011

J.nr.: PD 06-160-000003

LBO/div.medlemmer

Referat af mødet i Udvalget for Plantegenetiske Ressourcer den 1. september 2011 i Plantedirektoratet

I mødet deltog følgende medlemmer af udvalget:

Birte Boelt, Aarhus Universitet (formand)
Mogens Toft Jensen, Foreningen af Danske Stammeejere af Mark- og Havefrø
Thomas Hundebøl Thomsen, Landbrugets Kartoffelfond
Sven Bode Andersen, Københavns Universitet
Lillie Andersen, Aarhus Universitet
Peter Bavnshøj, Kulturministeriet
Per Grupe, Økologisk Landsforening
Susanne Hjuler, Fødevarerhverv
Lila Towle, Foreningen Frøsamlerne

Øvrige deltagere i mødet:

Mikkel Stage, Fødevarerministeriets departement
Svein Solberg, NordGen
Gitte K. Bjørn, Agrotech
Gerhard Deneken, Plantedirektoratet
Anne-Kathrine Mandrup, Plantedirektoratet
Kristine Riskjær, Plantedirektoratet (punkt 1)
Lars Landbo, Plantedirektoratet (referant)

Dagsorden:

1. Velkomst, herunder præsentation af udvalgets nye formand
2. Godkendelse af dagsordenen
3. Orientering fra Fødevarerministeriet, herunder:
 - Organisationsændring
 - FAO-arbejdet med genetiske ressourcer,
 - Rapport om vilde slægtninge,
 - Revision af EU's frølovgivning,
 - Gennemførelse af direktiver om bevaringssorter, hobby sorter og miljøfrøblandinger,
 - Tilskudsordningen for plantegenetiske ressourcer.

4. Orientering fra deltagerne, herunder
 - NordGen
5. Markedsføring af gamle grøntsagssorter
6. Fødevareministeriets handlingsplan 2011-13 for jordbrugets plantegenetiske ressourcer, specielt aktiviteterne:
 - Nr. 28 om udvalgets koordinerende rolle,
 - Nr. 29 om følgegrupper (jf. aktiviteterne 12, 15, 19 og 20),
 - Nr. 18 om et nordisk projekt om planteforædling,
 - Nr. 8 om indlagring af nyere danske sorter i NordGen
7. Eventuelt

Ad 1, velkomst, herunder præsentation af udvalgets nye formand

Udvalgets nye formand, Birte Boelt, bød deltagerne velkommen. Hun afløser Ole Callesen, der er gået på pension. Birte kommer fra Aarhus Universitet og arbejder til daglig på Forskningscenter Flakkebjerg med forskning og udvikling inden for græs-, kløver- og grøntsagsfrøproduktion og frøteknologi. Birte er leder af forskergruppen 'Afgrødeøkologi og Produktkvalitet', som også omfatter aktiviteter inden for korn og bælgssæd.

Udvalget er blevet genudnævnt for perioden 2011-15, og eftersom der er flere ny medlemmer var der en præsentationsrunde. Der var også en præsentation af Frø og Planters nye chef, Kristine Riskjær.

Efter forslag fra formanden blev udvalget enige om, at der på hvert udvalgmøde skulle være et kort fagligt indlæg fra et af medlemmerne. Udvalget takkede ja til, at Erik Kjær på næste møde fortæller om samarbejdet med Naturstyrelsen om bevaring af vedplanters genressourcer.

Ad 2, Godkendelse af dagsorden

Dagsordenen blev godkendt.

Ad 3, Orientering fra Fødevareministeriet, herunder:

Organisationsændring

Plantedirektoratet, Fiskeridirektoratet og FødevareErhverv fusionerer pr. 1. oktober 2011 til en ny styrelse: NaturErhvervstyrelsen. Pernille Andersen, jurist og pt. direktør for teknik og miljøforvaltningen i Københavns kommune, bliver direktør for den ny styrelse. Den nye styrelses fremtidige bopæl er endnu ikke fundet.

FAO-arbejdet med genetiske ressourcer

FAOs kommission for genetiske ressourcer, CGRFA, mødtes for 13. gang 18.-22. juli 2011. Plantedirektoratet og statskonsulenten i Rom deltog for DK.

Blandt mødets resultater kan nævnes:

- Der blev opnået enighed om den 2. globale handlingsplan for plantegenetiske ressourcer ("Global Plan of Action", GPA). Handlingsplanen skal godkendes endeligt på FAO-rådsmødet i november 2011,
- Der skal laves "roadmap" om genetiske ressourcer og klimaforandringer
- Der skal etableres en arbejdsgruppe om "Access and Benefit Sharing" (ABS), dvs. adgang til genetiske ressourcer og deling af de fordele, der opstår ved udnyttelsen af dem. Gruppen skal komme med indspil, som lande kan bruge, når de skal gennemføre den netop vedtagne Nagoya-protokol under Biodiversitetskonventionen. Nagoya-protokolen fastlægger bindende regler om adgang til genetiske ressourcer. Bl.a. takket være FAOs indsats, tager protokollen særlige hensyn til jordbrugets genetiske ressourcer.

Dagsordenen til FAO-mødet var i øvrigt omfattende. FAO-kommissionen inddrager således en række typer genressourcer i sit arbejde (planter, husdyr, mikroorganismer, skov, akvatiske organismer etc) og også større tværgående emner som ABS og klimaforandringer. I konsekvens heraf er det i stigende grad blevet vanskeligt at komme igennem alle dagsordenspunkter.

Rapport om vilde slægtninge

I Fødevareministeriets handlingsplan 2008-10 indgik et projekt om danske vildtvoksende plantegenetiske ressourcer. En tidligere redegørelse har vist, at der er ca. 450 danske vilde plantearter, der kan siges at være en del af jordbrugets plantegenetiske ressourcer. Af disse er 168 arter blevet bedømt som værende særligt vigtige for jordbruget. 67 af disse arter er almindelige og deres bevaring in situ bedømmes som sikker. 101 arter havde en uklar bevaringsstatus, og dem har AU-DJF nu undersøgt forekomsten af. Den afsluttende rapport kan findes på:

<http://pdir.fvm.dk/publikationer.aspx?ID=8943>

Gitte K. Bjørn, tidligere Aarhus Universitet, nu Agrotech, har stået i spidsen for arbejdet og orienterede udvalget om forløbet og resultatet.

Det havde været en omfattende og vanskelig opgave, som blev løst, fordi det lykkedes at finde en god organisering af arbejdet. Arbejdet havde også nydt godt af faglig bistand fra botanikerne Peter Wind og Henry Nielsen.

Hvad angår resultaterne, så klarer nogle arter sig godt, mens der for andre arters vedkommende kunne være behov for en indsats for at bevare dem, jf. rapporten. Samtidig skal man være opmærksom på, at situationen kan ændres meget hurtigt – under arbejdet havde man set eksempler på, at populationer var blevet stærkt reduceret i størrelse på kort tid.

Det blev anbefalet at revidere listen over prioriterede arter samt at udbygge samarbejdet mellem alle de aktører, som på den ene eller anden måde arbejder indenfor dette emneområde.

På et spørgsmål om, hvordan Fødevareministeriet vil følge op på disse anbefalinger, svarede Plantedirektoratet, at det ville ske via den nye handlingsplan 2011-13 for jordbrugets plantegenetiske ressourcer, nærmere bestemt i aktivitet 12, udarbejdelse af bevaringsplan for truede vilde arter. Det var således ikke tanken, at tilskudsordningen (se senere), skulle målrettes til dette formål.

Udvalget spurgte til brugen af artsnavne i rapporten og gjorde opmærksom på, at ændring af plantenavne giver problemer f.eks. i forbindelse med eksport af frø.

Revision af EU's frølovgivning

Udvalget er tidligere blevet orienteret om den igangværende revision af EU's frølovgivning og om, at EU-Kommissionen har inviteret alle interessenter til at indsende kommentarer via et spørgeskema. Kommissionen har nu trukket sig tilbage for at fordøje alle de indkomne inputs og forventer at fremlægge et forslag i 2012.

Gennemførelse af direktiver om bevaringsorter, hobbyorter og miljøfrøblandinger

Som udvalget tidligere er blevet orienteret om, er der i løbet af de seneste år kommet direktiver om markedsføring af andre sortstyper end de gængse, SES-godkendte sorter. Det seneste i rækken (2010/60/EU) omhandler miljøfrøblandinger. Plantedirektoratet er pt. i gang med at gennemføre dette direktiv i Danmark. Det sker primært ved at ændre markfrøbekendtgørelsen. Direktivet skal være gennemført senest 30. november 2011

Tilskudsordningen for plantegenetiske ressourcer.

Tilskudsordningen for plantegenetiske ressourcer er blevet revideret, og der er nu åbnet for en ny ansøgningsrunde med ansøgningsfrist 1. oktober 2011. Der er i alt 4 mio. kr. til uddeling i denne omgang.

Fødevarerhverv orienterede om ordningen, herunder at flere plantearter var blevet støtteberettigede. Oplysninger om ordningen samt ansøgningskema kan findes på:

<http://ferv.fvm.dk/Default.aspx?ID=38870&PID=379608&NewsID=8366>

En liste over de projekter, der fik støtte under sidste ansøgningsrunde kan findes på:

<http://www.fvm.dk/Default.aspx?ID=18486&PID=165776&NewsID=6539>

Udvalget foreslog, at der skete en koordinering af indsatsen under ordningens projekter. Der var f.eks. flere projekter, der havde etableret sikkerhedskopier af æbler, og i den forbindelse var det vigtigt at sikre, at man ikke fik for mange sikkerhedskopier af en sort og ingen af en anden.

Plantedirektoratet sagde, at den nye handlingsplan ville se på dette problem (jf. aktiviteterne 1-4). Det er i samme forbindelse vigtigt, at der sker en bedre registrering af resultaterne fra tilskudsordningens projekter, jf. pkt. 6 på dagsordenen.

Ad 4, Orientering fra deltagerne, herunder:

NordGen

Der har været økonomiske problemer på NordGen, som førte til personalereduktioner (5-6 personer) og styrelsens og direktørens afgang. Nu er situationen imidlertid stabiliseret, idet NordGen har fået tilført yderligere midler fra Nordisk Ministerråd, og en ny direktør, Arni Bragason, er tiltrådt.

Genbanken har fået sin on-line bestilling af frø på plads og har udviklet et særligt amatørvenligt sortiment af frø, der er rettet mod de mange forespørgsler om frø fra privatpersoner. Sam-

tidige er udlevering af frø til private blevet begrænset til særlige perioder af året. Det har lettet genbankens arbejde.

NordGen er pt. i gang med samarbejdsprojekter om nordisk frømateriale med bl.a. USA og Canada samt med Vavilovinstituttet i Skt. Petersborg.

NorGen planlægger også en indsamling af reliktpanter i Danmark i slutningen af september. Det vil ske i samarbejde med Bernt Løjtnant og Dansk Landbrugsmuseum.

Ad 5, Markedsføring af gamle grøntsagssorter

Gitte K. Bjørn har med støtte fra bl.a. Fødevareministeriets tilskudsordning lavet en række undersøgelser om gamle grøntsagssorters anvendelsesmuligheder. Hun har nu henvendt sig til Plantedirektoratet for at forhøre sig om mulighederne for at markedsføre nogle af de mest lovende gamle sorter. Plantedirektoratet har oplyst om de gældende regler for markedsføring af grøntsagssorter, herunder hobbsorter og bevaringssorter. Reglerne baserer sig på en fælles EU-lovgivning for området.

Gitte, støttet af et andet udvalgsmedlem, fandt at reglerne ikke fungerede i praksis, og at det ikke var attraktivt at bringe bevarings- og hobbsorter i handlen på de betingelser, som reglerne udstak. Gebyrerne for at få tilladelse til at bringe sådanne sorter i handlen er simpelthen for store i forhold til den potentielle indtjening.

Nogle udvalgsmedlemmer påpegede i den forbindelse, at gebyrerne for at markedsføre bevarings- eller hobbsorter var væsentlig lavere end de tilsvarende gebyrer for almindelige sorter.

Udgifterne, der er forbundet med at få tilladelse til at markedsføre en plantesort, bliver betalt af brugerne. Gitte, suppleret af andre udvalgsmedlemmer, sagde, at et sådant brugerbetalt system kan fungere for moderne sorters vedkommende, fordi sortsejeren kan plantenyhedsbeskytte sin sort, hvad der gør det muligt at opkræve et gebyr, når sorten bruges. Plantenyhedsbeskyttelsen fungerer derved som den økonomiske ”motor”, der driver det brugerfinansierede system for afprøvning og markedsføring. Gamle sorter kan ikke plantenyhedsbeskyttes, så hvem som helst frit kan opformere sorterne, når de først er kommet på sortliste. Samtidig tillader lovgivningen kun, at der bliver markedsført en begrænset mængde frø af bevarings- og hobbsorter, hvad der naturligvis også begrænser indtjeningsmulighederne. Så selvom gebyrerne er lavere for gamle sorter, skulle man ikke forvente, at der bliver bragt nogle af disse i handlen med det nuværende system.

NordGen orienterede om den model, de har udviklet sammen med de norske og svenske myndigheder til gennemførelse af EU-lovgivningen om bevarings- og hobbsorter. For bevaringssorterne indebærer den, at:

- Myndigheden og NordGen udvælger i hver afgrøde en række sorter, som bliver anført på sortlisten som bevaringssorter,
- NordGen har materiale og beskrivelser af de enkelte sorter,
- NordGen står som vedligeholder af sorten,
- Opformering og markedsføring varetages af interesserede landmænd,
- Myndighederne laver stikprøvekontrol for at tjekke handelsvaren.

Udvalget diskuterede problematikken, herunder den norsk/svenske model. Flere udvalgsmedlemmer pegede på afgrøder, hvor de mente, at der var interesse for at markedsføre bevaringsorter, men ikke på de nuværende betingelser.

Konklusion

Plantedirektoratet:

- vil lave og udsende en samlet oversigt over gebyrer og mængdebegrænsninger for bevarings- og hobbysorter,
- vil overveje, om der kan gøres noget for at lette markedsføringen af bevarings- og hobbysorter,
- anmodede Gitte og andre om at sende en kort skrivelse, som redegjorde for deres ønsker og for deres erfaringer med den nuværende ordning (*efterfølgende er det bestemt, at Plantedirektoratet kontakter de involverede mundligt, hvis der er behov for yderligere oplysninger om deres hidtidige erfaringer*)
- anmodede NordGen om kort at beskrive erfaringerne med den norske og svenske model.

Ad 6, Fødevarerministeriets handlingsplan 2011-13 for jordbrugets plantegenetiske ressourcer, specielt aktiviteterne:

Nr. 28 om udvalgets koordinerende rolle

Plantedirektoratet uddelte trykte eksemplarer af handlingsplanen. Aktivitet 28 lægger op til, at udvalget for plantegenetiske ressourcer skal involveres tættere og have en tydeligere koordinerende rolle i gennemførelsen af handlingsplanen. Plantedirektoratet og udvalget diskuterede, hvordan det kunne ske.

Konklusion

Plantedirektoratet vil:

- Holde regelmæssige udvalgsmøder (2 gange pr. år),
- sætte handlingsplanen på som et fast punkt på alle udvalgsmøder,
- på hvert udvalgsmøde gøre status over gennemførelse og fremdrift,
- på hvert udvalgsmøde udvælge bestemte aktiviteter til nærmere drøftelse.

Hvad angår den nuværende status for gennemførelse af handlingsplanen, så er den, at planen blev endelig godkendt den 24. maj 2011. Over sommeren er tilskudsordningen blevet revideret (aktivitet 26), og Fødevarerministeriet har holdt møde med Dansk Landbrugsmuseum om gennemførelsen af aktiviteter, som de er involveret i.

Nr. 29 om følgegrupper (jf. aktiviteterne nr. 12, 15, 19 og 20),

En måde, hvorpå brugerne vil blive inddraget mere i gennemførelsen af handlingsplanen, er gennem oprettelse af følgegrupper til nogle af aktiviteterne.

Der skal nedsættes følgegrupper om:

Aktivitet 12, Der skal udarbejdes en bevaringsplan for truede vilde arter af jordbrugets plantegenetiske ressourcer

Aktivitet 15, Der skal laves en udredning om de plantegenetiske ressourcers erhvervsmæssige muligheder.

Aktivitet 19, NordGens portal skal udbygges med en såkaldt netportal, så det bl.a. kan lagre data fra projekter under tilskudsordningen

Aktivitet 20, Formidlingsindsatsen skal koordineres bedre og de offentlige museers og udstillingssteders fremtidige rolle skal afklares

Udvalget fokuserede drøftelserne på aktivitet 15 og 19.

Ad Aktivitet 15, Der skal laves en udredning om de plantegenetiske ressourcers erhvervsmæssige muligheder:

Ved flere lejligheder har fagfolk overfor Fødevareministeriet påpeget, at man bør fokusere mere på afgrødernes genetiske egenskaber, når man vil udvikle landbrugserhvervet og samtidig mindske miljøbelastningen. Et af udvalgets medlemmer, Sven Bode Andersen, har bl.a. været en fortaler for det og har skrevet et kort notat til Fødevareministeriet om sagen. Der er også en kobling til økologisk jordbrug – udviklingen af sorter, som passer til disse økologiske dyrkningsbetingelser er en særlig udfordring.

På denne baggrund har Fødevareministeriet besluttet, at der skal laves en udredning om de plantegenetiske ressourcers erhvervsmæssige muligheder, herunder for økologisk jordbrug. Udredningen er også omtalt i ministeriets ØkologiVision.

Handlingsplanen nævnte en række mulige deltagere i udredningen: Københavns Universitet, Aarhus Universitet, Planteforædlerrepræsentant, Økologisk Landsforening, Fødevareøkonomisk institut, NordGen og evt. andre.

Plantedirektoratet bad om udvalgets kommentarer til den foreslåede udredning og til navne på mulige deltagere.

Udvalget spurgte, om deltagerne vil få honorar for den tid de bruger? Plantedirektoratet sagde, at der var afsat midler til gennemførelsen af handlingsplanen, herunder til udredningen.

Konklusion

Udvalget støttede, at udredningen blev lavet og foreslog, at den også omtalte bælg-sæd. Der blev også foreslået nogle deltagere: Sven Bode Andersen, Birte Boelt, Per Grupe og Gitte K. Bjørn.

Lillie Andersen og Mogens Toft Jensen ville vende tilbage senere med et forslag (*Lillie Andersen har efterfølgende foreslået Merete Brødsgaard Henriksen. Derudover har udvalgets medlem Thomas Hundebøl Thomsen (LKF-Vandel) samt DLF-Trifolium (v. Christian Sig Jensen) vist interesse for at være med.*

Plantedirektoratet vil afklare spørgsmålet om honorar, kontakte de foreslåede og nedsætte udredningsgruppen.

Ad Aktivitet 19, NordGens portal skal udbygges med en såkaldt netportal, så det bl.a. kan lagre data fra projekter under tilskudsordningen

Projekterne under tilskudsordningen giver en række resultater, data og viden om f.eks. gamle plantesorers anvendelsesmuligheder, dyrkningsegenskaber og kulinariske egenskaber. Hertil kommer data fra f.eks. museer om kulturhistorie etc. Disse data bør komme andre end projektdeltagerne til gavn. Det har Fødevarerministeriet selv overvejet, og en sådan registrering er også blevet foreslået i Folketingets Fødevarerudvalg. Erling Frederiksen fra Praktisk Økologi har således været en varm fortaler for denne ide.

På denne baggrund lægger handlingsplanen op til at knytte en følgegruppe til aktiviteten og nævner følgende mulige deltagere: Praktisk Økologi, Frøsamlere, andre brugere af tilskudsordningen, NordGen og Fødevarerministeriet.

Der er også en nordisk vinkel på sagen, idet både Norge og Sverige lægger op til ændringer af NordGens database – dette arbejde vil Danmark koble sig på.

Konklusion

Udvalget bakkede op om forslaget. Peter Bavnhøj og Lila Towle vil gerne deltage.

(FødevarerErhverv har efterfølgende meddelt, at indlagringen bør håndteres på en enkel måde, så aktiviteten ikke tager for mange ressourcer fra projekternes primære aktiviteter. De vil gerne give et forslag til, hvordan det kan ske og kommentere arbejdsgruppens forslag.)

Nr. 18 om et nordisk projekt om planteforædling

På svensk initiativ er der lavet en nordisk redegørelse om planteforædlingens udvikling (og afvikling) i de nordiske lande og de mulige konsekvenser for nordisk jordbrug.

For at styrke udviklingen af sorter til nordisk jordbrug har de nordiske lande iværksat et offentligt-privat samarbejde om planteforædling.

NordGen, suppleret af Plantedirektoratet, orienterede om projektet. Projektets styregruppe, der består af repræsentanter for offentlige myndigheder og private firmaer skal mødes 6. september 2011. Plantedirektoratet repræsenterer den danske offentlighed i styregruppen.

Styregruppen forventes snart at indkalde projektansøgninger indenfor afgrøderne: byg, foderplanter samt frugt og bær.

Nr. 8 om indlagring af nyere danske sorter i NordGen

Nutidens sorter er fremtidens genetiske ressourcer, og derfor skal det sikres, at de relevante sorter bliver bevaret i NordGen. Dette emne er tidligere blevet drøftet i udvalget, uden at nå til en endelig afklaring. NordGen vil af praktiske grunde gerne have materiale af en sort, allerede når den indleveres til sortsafprøvning. Sortsejerne har imidlertid været bekymret for, at materialet bliver udleveret til konkurrenter. Nu har NordGen imidlertid åbnet op for, at genbanken kan have frø liggende, uden at de kan udleveres til andre. Det bør således nu være lettere få etableret en praktisk løsning, som er acceptabel for alle parter.

Konklusion

NordGen og Plantedirektoratet vil afklare situationen og vende tilbage med mere information på næste udvalgmøde.

8. Eventuelt

Næste møde foreslås afholdt i slutningen af januar 2012.